

Justícia als templers!

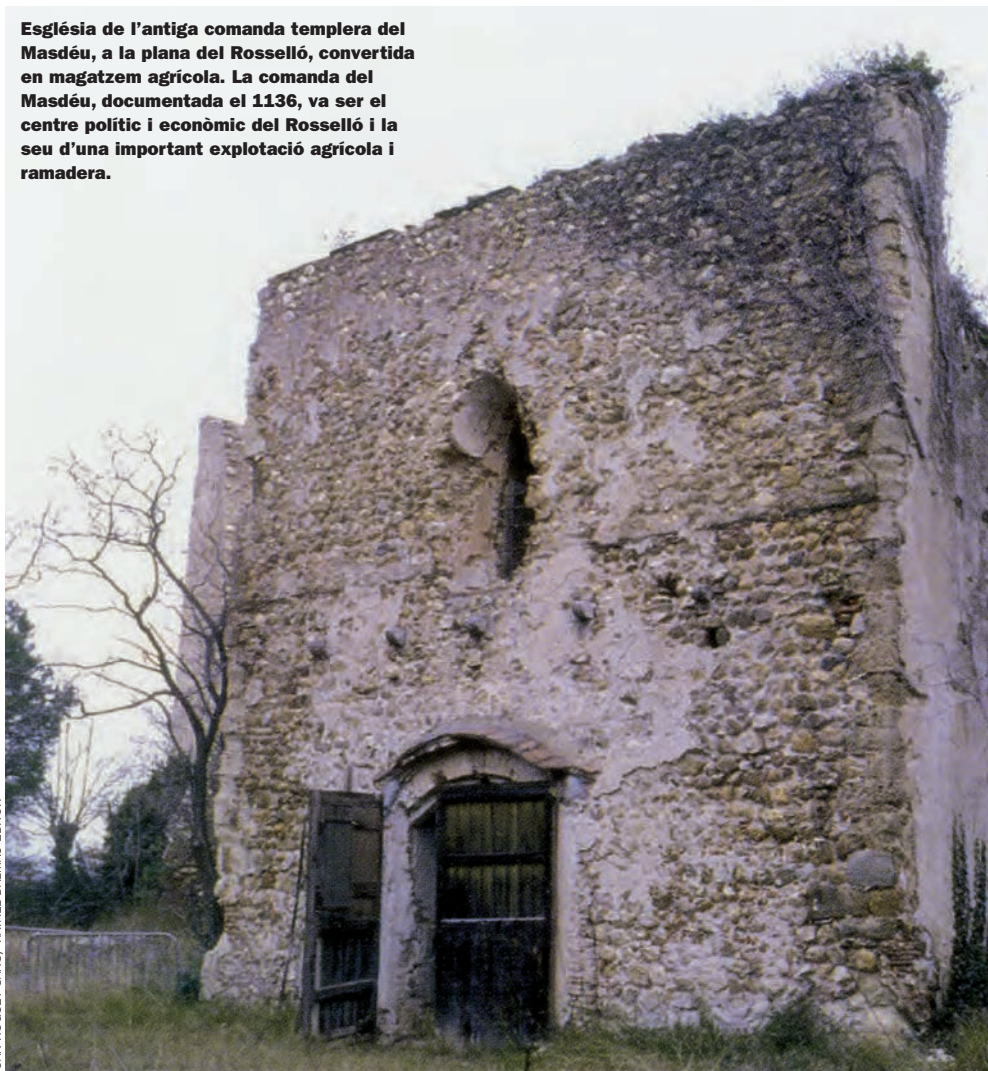
L'editor Rafael Dalmau ha publicat el llibre que fa justícia als templers, 'Els templers, guerrers de Déu. Entre orient i occident'. Escrit pels estudiosos Joan Fuguet i Carme Plaza, analitza a fons els nombrosos monuments de l'orde i la seva aportació cultural, militar i econòmica. Finalment, neteja la seva apassionant història de falses llegendes.

Una de les esglésies medievals més poc interessants de visitar del Rosselló, perquè no sembla oferir cap valor arquitectònic, i encara menys, artístic, és la capella del Masdèu, desafectada i mal conservada, nau voltada de canó de capçalera plana convertida en magatzem agrícola. Es troba al municipi de Trullars, a uns deu quilòmetres de Perpinyà.

Malgrat això, ha estat escollida per a il·lustrar un llibre que reporta amb detall un dels patrimonis arquitectònics i artístics més rics i rellevants de la corona catalano-aragonesa, el dels templers. I perquè és la construcció més sencera de l'antic castell, dinamitat pels nazis quan reculaven, al final de la Segona Guerra Mundial.

La fotografia és de fa uns deu anys i ara les parets de la nau ja no es poden veure prou bé perquè es troben en part amagades per la bardissa i l'heura que

Església de l'antiga comanda templera del Masdèu, a la plana del Rosselló, convertida en magatzem agrícola. La comanda del Masdèu, documentada el 1136, va ser el centre polític i econòmic del Rosselló i la seu d'una important explotació agrícola i ramadera.

JOAN HUGUET SANS / RAFAEL DALMAU EDITOR

s'hi enfila, i que amenaça de tapar-les totes.

La imatge il·lustra el llibre *Els templers, guerrers de Déu. Entre orient i occident* (Rafael Dalmau, Editor), escrit per dos estudiosos dels ordes del Temple i l'Hospital: el professor Joan Fuguet, conegut especialista en l'arquitectura i l'art del Temple i de l'Hospital a Catalunya –autor de la foto, com la major part de les altres–, i la lingüista Carme Plaza.

L'obra posa al dia, a través de les recerques fetes pels autors durant anys i panys, i de la bibliografia més actual, la història política, militar, bèl·lica, religiosa, comercial, artística, arquitectònica i cultural de l'orde militar dels Templers, suprimit ara fa 700 anys, i la neteja de falsedats i mites. I també reporta la seva vida quotidiana.

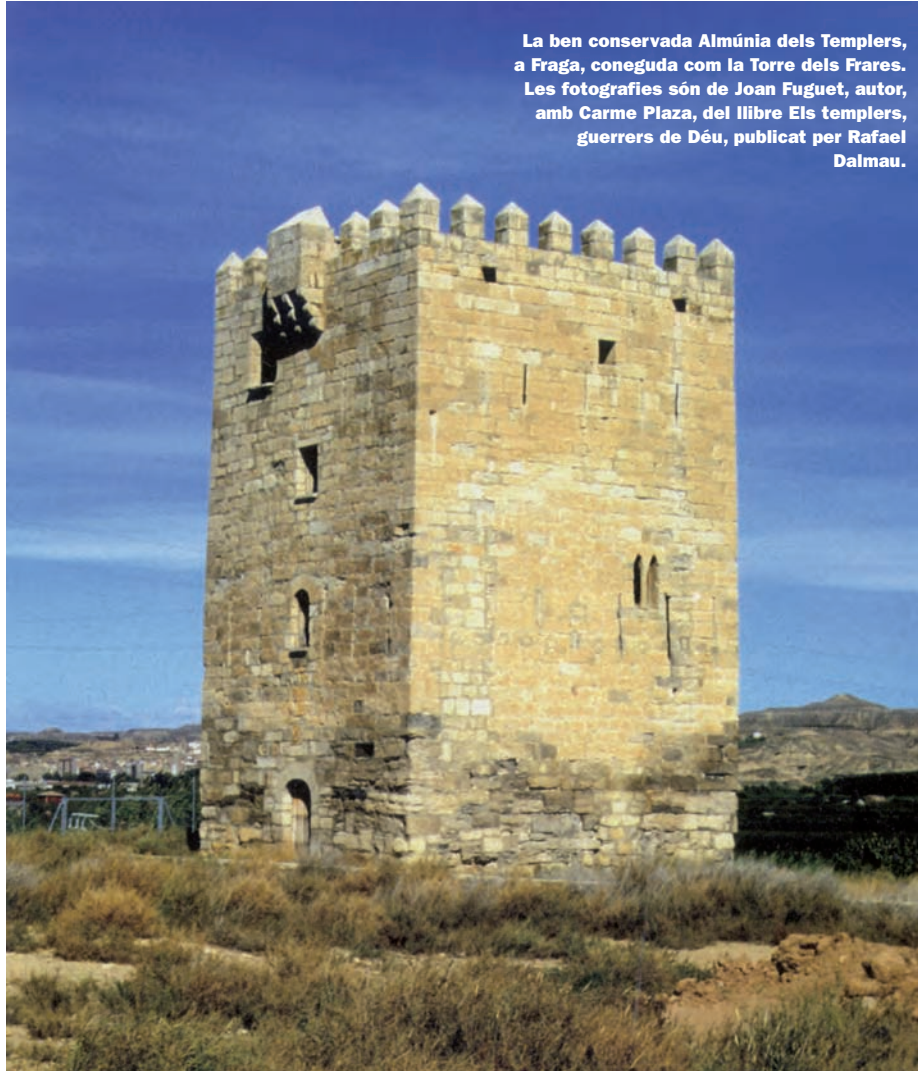
A través dels inventaris dels béns, es veu un contrast entre les directrius

de la Regla i la realitat quotidiana dels frares, que acumulaven moltes riqueses, riqueses que van ser una de les causes de la seva perdició, conjuntament amb el poder que van arribar a acumular sobre el territori.

Si bé els reis peninsulars feien del Temple un instrument per a la conquesta i colonització, amb el temps el van considerar una amenaça i un destorb per a la seva política centralista.

El procés i la posterior supressió de l'orde han motivat infinitat de llegendes sobre els seus tresors, la seva saviesa oculta, els rituals màgics. "Però res més allunyat de la realitat", diuen els autors. "L'estudi del Temple de manera aïllada, fora del seu context polític, social i econòmic, ha afavorit distorsions d'aquest tipus", consideren.

El llibre ressegueix la profunda petja deixada per l'orde a tot Europa i orient, en especial a casa nostra, producte

La ben conservada Almúnia dels Templers, a Fraga, coneguda com la Torre dels Frares. Les fotografies són de Joan Fuguet, autor, amb Carme Plaza, del llibre Els templers, guerrers de Déu, publicat per Rafael Dalmau.

dels nombrosos viatges realitzats pels dos estudiosos per tota la geografia templera.

En especial a casa nostra perquè, afirmen, tant per la documentació conservada com per les restes materials, els Països Catalans són un dels territoris més importants en l'estudi de l'orde.

I gràcies al coneixement de tota la geografia templera, han pogut demostrar amb més fonament que la relació dels templers de la corona catalano-aragonesa amb orient és una constant pel que fa als homes, als càrrecs i a l'arquitectura de les seves fortaleses.

La imatge de la capella ha estat triada perquè era la seu d'una de les més importants comandes templeres de la corona catalano-aragonesa.

La comanda del Masdéu, que havia tingut recinte emmurallat amb torres, vall i pont llevadís, mig conserva, a banda de l'església, elements impor-

tants de l'antic conjunt medieval, com la torre principal, però esberlada, i restes de dues torres cantoneres més.

El domini templer no es limitava pas als convents. La comanda del Masdéu, situada al bell mig de la plana rossellonesa, a més de disposar del control d'una gran propietat agrícola, va esdevenir, des de principi del segle XII, el centre polític i econòmic del Rosselló, comarca geoestratègica important ja que era la via principal de comunicació entre la península i la resta del continent.

L'orde tenia la casa mare a Jerusalem i estava organitzada en províncies. A orient n'hi havia tres, Jerusalem, Trípoli i Antioquia. A Europa, Aragó-Catalunya n'era una, separada de la de Castella-Portugal.

A cada província, els templers s'organitzaven en comandes o convents. A més de lloc de residència, eren el centre administratiu que permetia controlar

de prop el patrimoni. En general, eren granges al rerepaís, palaus a les ciutats i castells a les fronteres. Passats els moments ofensius, és a dir, derrotat l'islam, els castells esdevingueren centres d'exploració agrícola.

El Rosselló. Al Rosselló, foren acollits ben aviat després de la seva fundació. La ràpida expansió de la comanda del Masdéu, que va obtenir del rei la jurisdicció civil i criminal de moltes poblacions, va originar una xarxa administrativa força complexa, amb diverses sotscomandes a la regió central del Rosselló, l'administració de pastures i drets sobre masos i bordes dispersos que arribaven al Conflent i al Vallespir.

Els pagesos rossellonencs estaven lligats al Temple per uns forts vincles de dependència, en una situació gairebé de servitud, per la qual cosa se'ls anomenava "homes amansats".

JOAN HUGUET SANS / RAFAEL DALMAU EDITOR

Fresc de l'església de San Bevignate, a Perusa, Úmbria, amb representacions dels templers, a cavall. És un dels conjunts pictòrics templers més importants que es conserven. Fresc de l'església parroquial de Sant Martí, de Puig-reig, al Berguedà, que pertanyia als templers.

Més endavant, la comanda templera de Perpinyà va compartir amb la del Masdú la capitalitat del Temple rossellonenc.

Com en altres contrades, els templers de la comanda del Masdú plantaren oliveres juntament amb la vinya i de vegades amb els cereals. S'establí així un cultiu que ha arribat fins fa poc als nostres dies, a casa nostra: parades de vinya envoltades d'oliveres amb els bancals sembrats de gra.

Una de les fonts principals d'ingressos era, però, la ramaderia. La cabana del Masdú tenia, el 1309, 4.000 bèsties adultes.

A final del segle XII els templers de Masdú dugueren a terme una empresa que els permeté aprofitar els aiguamolls de la plana central del Rosselló per convertir-los en terres bones per a l'agricultura.

Els feren l'assecamment dels estanys de Caraig, a Pontellà; de Sabadell, a Nils o de Bages i Bajoles, a Bages, obres dutes a terme entre 1180 i 1190 que comportaren la utilització de molta mà d'obra.

Com les altres comandes importants del Temple –Gardeny, Montsó o Barcelona– la seva seu fou utilitzada com a cases de dipòsits dels béns de particulars i nobles. Jaume I custodiava les joies de la Corona al castell templer de Montsó i a Gardeny, tem-

pler també, es podia dipositar de tot, fins i tot mules i esclaus sarraïns.

La supressió. Amb la supressió de l'orde, els templers perden tots els seus drets i béns, que passen a les mans dels hospitalers, excepte a València i a Portugal, on es funden dos nous ordres militars, Montesa i Cristo, respectivament. Tanmateix, els reis en retingueren alguns béns, en benefici propi. Malgrat l'abolició, molts templers, un cop jutjats i declarats innocents, van continuar vivint als convents i reberen unes pensions, en funció del seu estatus.

Una de les més elevades va ser precisament la de 7.000 sous que va rebre el mestre del Masdú, fra Ramon Saguàrdia, qui va continuar vivint al castell de la comanda després del seu procés, quantitat només superada per la de Dalmau de Rocabertí, amb mil sous més.

Ramon Saguàrdia va ser la persona que va dirigir la resistència dels castells dels templers contra les tropes reials de Jaume II, durant els anys 1308 i 1309. Ho va fer des de Miravet, on era casualment quan va esclatar la guerra.

Abans que des de França s'iniciés l'acció contra els templers –procés inquisitorial basat en tortures que obeïa a raons polítiques, i en què va acabar cedint el Sant Pare– les rela-

cions de l'orde amb el poder civil, a la corona catalano-aragonesa, eren òptimes.

Per exemple, el rei Jaume II va regalar a Ramon Saguàrdia un valuós tractat de l'art de la guerra, l'*Epitoma Rei Militaris*, de Flavi Renat Vegeci.

Els templers eren uns experts en l'art militar. Aplicaren moltes innovacions i sabien construir màquines de guerra.

La lluita contra l'islam fou causa de l'existència a la corona catalano-aragonesa d'una important arquitectura militar templera semblant a la de Terra Santa, que els dos autors analitzen amb detall, fortalesa a fortalesa. Però no tots els edificis van ser construccions fortificades, adverteixen.

“La reducció de l'arquitectura dels templers a arquitectura militar, que algunes vegades s'ha fet –comenten– és molt lluny de ser exacta. Hi ha certament construccions militars en territoris de frontera que sovint coincideixen amb la seu d'importants comandes, com és el cas de Miravet i Peníscola, però hi ha també una altra mena d'edificis de característiques comunes als països occidentals, com poden ser les comandes rurals, les urbanes, les esglésies parroquials i els edificis industrials, com ponts, molins i sèquies.”

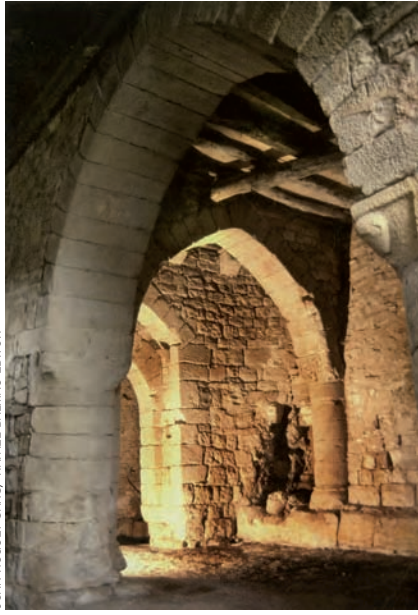
A les grans ciutats s'ha notat es-

peciament aquesta reducció. “El fet que sovint s’hagi reduït l’arquitectura dels templers a castells en terres de conquesta i establiments rurals a Europa, principalment a França –diuen Joan Fugueta i Carme Plaza– ha fet descuidar la implantació dels templers a les ciutats on instal·laren seus de comandaments. Hi construïren cases palau, residències a mig camí entre el convent religiós i el palau urbà, amb dependències, sales i capella.”

Comandes urbanes. Les seus de les comandaments urbanes als territoris de la Catalunya Vella, com Perpinyà i Barcelona, recorden els dos estudiosos, s’establiren en llocs importants, cedits normalment pels reis, aprofitant l’eixamplament urbà de les poblacions a partir del segle XII.

Als llocs acabats de conquerir, com Mallorca i València, les instal·laren en antigues fortaleses musulmanes.

Les comandaments urbanes eren centres de poder dels templers als llocs més importants de la Corona i, per

JOAN HUGUET SANS / RAFAEL DALMAU EDITOR

Sala de les arcades del castell del Temple de Valfogona de Riucorb, a la Conca de Barberà.

tant, havien de demostrar l’estatus senyorial dels seus posseïdors. La de Barcelona devia ser molt rica.

Pere el Cerimoniós, que l’adquirí el

1367, la destinà a palau de la reina i la va utilitzar com a model per a la gran sala del Tinell del Palau Reial Major de Barcelona construïda entre 1359 i 1370.

Les comandaments urbanes de la corona catalano-aragonesa han desaparegut i no permeten saber gaire cosa més de les seves edificacions. En queda la toponímia: la porta del Temple, el carrer dels Templers, castell del Temple... Només en resten la doble torre del portal i alguns elements de la capella de la casa de Mallorca, i la capella de la casa de Barcelona. I es tenen notícies de la casa de Perpinyà a partir de gravats i dibuixos. Conegut com el “coronell del Temple”, ocupava una gran superfície.

El convent del Temple de València, desaparegut el segle XVIII per deixar pas a un edifici neoclàssic de l’orde de Montesa, fou un palau urbà baix medieval important, construït el 1240 en un angle de la muralla.

Lluís Bonada

Butlleta de subscripció

Primer cognom	Segon cognom	Nom
Adreça	Població	Codi postal
Telèfon particular	Telèfon feina	Feré el pagament de la subscripció de la següent manera: ☐ Xec bancari adjunt a nom d'Edicions del País Valencià ☐ Gir postal núm. ☐ Domiciliació bancària (ompliu dades de sota) ☐ Transferència bancària
Telèfon mòbil	Doc. d'identitat	
Correu electrònic		
Data de naixement	Professió	

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'un any, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de 145 € / (estat espanyol, Andorra i Catalunya Nord)

Europa: 259 €
Resta del món: 536 €

Dades de facturació

Nom	NIF / CIF
Adreça	Població
	Codi postal

Domiciliació bancària

Distingits senyors: Caixa/banc	Agència
Adreça	Població
	Codi postal
Nom i adreça del titular del compte	

Els pregue que, fins a nova ordre, els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, SA, per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL, siguin pagats a càrrec:

Núm. compte [] de [] de []

Signatura _____ **EL TEMPS** Carrer Sant Ferran, 12, 3er. • 46001 VALÈNCIA
Tel. 902 131 025 • subscripcions@eltemps.net • CIF A-46186821

D'acord amb l'article 16 de la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre de Protecció de Dades de Caràcter Personal, informem que les dades que ens facilita voluntàriament seran incorporades a un fitxer informàtic. Vostre nom i cognoms, si us plau, i adreça de correu electrònic, si és oportuna, seran utilitzats per a la difusió de publicacions d'Edicions del País Valencià, Carrer Sant Ferran, 12, 3er. 46001, VALÈNCIA o a través de la nostra pàgina web: www.eltemps.net

**UNA ALTRA OPINIÓ
ÉS POSSIBLE**
www.eltemps.cat

Molt més que uns guerrers

Lluís Bonada

Els templers, guerrers de Déu

JOAN FUGUET / CARME
PLAZA

Rafael Dalmau, Editor. Barcelona,
2012. 302 pàgines / 20 euros

El lector d'aquest magnífic llibre descobrirà la història autèntica dels templers, neta de falses llegendes, i podrà saber amb detall quines aportacions van fer en el camp arquitectònic, artístic i militar. Però, pel mateix preu, veurà el paper que van tenir –al marge, o més enllà, de les croades– a l'Europa del seu temps, i, especialment, en l'àmbit catalano-aragonès.

Aquells frares guerrers, a més d'ajudar reis i nobles a estendre's per la Catalunya Nova, van exercir el control

absolut sobre grans zones, bo i començant pel Rosselló. Ho van fer a través de les comandes, una forma d'organització política, econòmica i comercial pròpia sota la qual calia muntar una xarxa de sots-comandes diverses, atesa l'amplitud del territori. A la Catalunya Vella i a la Marca, el Temple s'encarregà de l'administració de llocs ja conquerits que li arribaven per donacions, permutes o adquisici-

EL TEMPLE

Joan Fugueta i Carme Plaza.

ons. Els comtes i reis van veure en el Temple i en els altres ordes militars l'instrument per a conquerir les terres als musulmans, com és prou sabut, però, alhora –i això no se sap tant–, els van veure com uns aliats en la senyorialització, en la feudalització, del país. El mapa de les comandes del Temple elaborat pels autors del llibre consta d'una cinquantena de punts, de Perpinyà a València, i de Calataiud a Pollença.

L'historiador no ha prestat prou atenció a la contribució que van fer els templers a la societat del seu temps. I, per una altra banda, l'estudiós dels templers tendeix a observar-los com un fenomen específic i gairebé exòtic, aïllat de la societat. És, *mutatis mutandis*, la mateixa cosa que passa amb la francmaçoneria. L'historiador de l'orde laic estudia i divulga la seva vida interna, els seus rituals i els seus símbols, mentre que l'historiador polític no pensa que els francmaçons hagin tingut cap incidència històrica, que la francmaçoneria hagi fet cap paper destacat en la vida política, social, cultural, moral i religiosa del segle XIX i XX, ni a Europa ni a Amèrica.